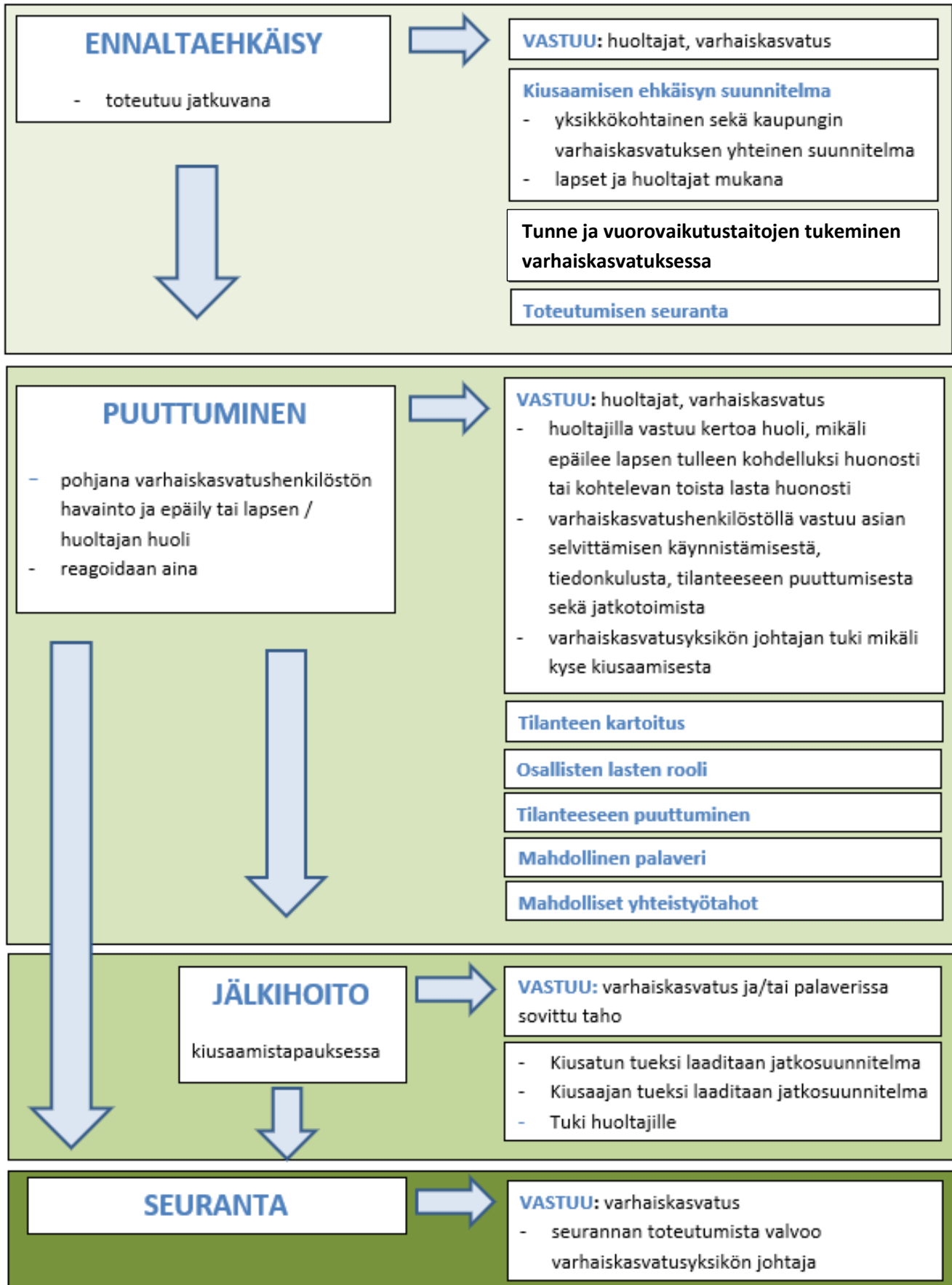

IKAALISTEN KAUPUNGIN
VARHAISKASVATUKSEN
Kiusaamisen ehkäisyn ja
puuttumisen suunnitelma

KIUSAAMISEN EHKÄISY JA TOIMINTA LASTEN VÄLISISSÄ RISTIRIIDOISSA

KIUSAAMISEN EHKÄISY JA TOIMINTA LASTEN VÄLISISSÄ RISTIRIIDOISSA

Syksyllä 2018 voimaan tuleva Varhaiskasvatustilain uudistus vaatii suunnitelman kiusaamisen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta. Jokaisella työntekijällä on velvollisuus kasvattaa ja ohjata lapsia. Dokumentointi ja kirjaaminen on tärkeä työväline tilanteen havainnoimiseksi ja myös eri osapuolten oikeusturvan kannalta. Salassapitosäädösten estämättä lapsen edun toteuttamiseksi pitää tiedon siirtyä.

Kiusaamisen ennaltaehkäisemisen, siihen puuttumisen, jälkihoidon ja seurannan tulee olla selkeästi suunniteltu. Nopea toiminta ja tilanteeseen puuttuminen varmistaa asioiden selviämisen.

Kiusaaminen on määritelty hetkelliseksi, toistuvaksi tai pitkään jatkuvaksi ja alistavaksi henkiseksi tai ruumiilliseksi väkivallaksi. Kaikki varhaiskasvatuksessa oleva aggressiivinen käytös ei ole kiusaamista - leikki-ikäiset lapset vielä harjoittelevat sosiaalista käyttäytymistä ja vuorovaikutusta. Kiusaamiseen liittyy usein valta-asetelmat ja epätasapaino voimasuhteissa; kiusattu lapsi on jollain tapaa puolustuskyvytön kiusaajaan/kiusaajiin nähden. Kiusaamisesta on kyse silloin, kun sama lapsi joutuu toistuvasti ja systemaattisesti toisten tahallisen toiminnan kohteeksi. Esimerkiksi jatkuva samaan lapseen kohdistuva töniminen, lyöminen, nimittely tai pilkkaaminen on kiusaamista.

Lähtökohta varhaiskasvatustilain lasten kanssa on selvittää jokainen tilanne, jonka lapsi kokee ahdistavana tai hankalana. Tällöin luomme mallia asioiden rakentavasta selvittämisestä ja välitämme lapselle kuvan aidosta osallisuudesta, hänen merkityksestään yhteisönsä tärkeänä jäsenenä. Huolen esiin tullessa lupaus selvittää asia rauhoittaa myös vanhempia sekä akuutissa tilanteessa että vastaisuudessa.

ENNALTAEHKÄISY

Kiusaamisen ennaltaehkäisy kuuluu sekä huoltajille että varhaiskasvatukselle ja sen toteutus on jatkuvaa. Kiusaamisen ehkäisyssä tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisella on suuri merkitys. Varhaiskasvatustilain henkilöstön tehtäviin kuuluu läsnäolo, havainnointi, kuulolla olo ja kiusaamisen ehkäisyä tukevien rakenteiden luominen (esim. pienryhmätoiminta). Tärkeää kiusaamisen ehkäisyn onnistumisessa on henkilöstön perehdytys kiusaamiseen ja siihen liittyviin asioihin mm. koulutuksin, jotta henkilöstön näkemys kiusaamisesta on yhtenäinen. On tärkeää, että aikuinen on tietoinen kiusaamisilmiön mekanismeista ja havainnoi tilanteita siten, että pystyy arvioimaan, milloin tasavertaiset lapset riitelevät, ja milloin kyseessä on kiusaaminen. Varhaiskasvatustilain kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa tulee arvioida ja tarkistaa vuosittain.

Lapsia ohjataan arjessa hyvään käytökseen, muiden huomioon ottamiseen, toisten auttamiseen, erilaisuuden hyväksymiseen ja heikompien puolustamiseen ja toisaalta myös omien rajojen vaalimiseen ja puolensa pitämiseen. Prososiaalista käytöstä ja ryhmähenkeä vahvistetaan. Kasvuilmapiiristä pyritään luomaan positiivinen ja yhteiseen hyvään pyrkivä, ryhmän avoin vuorovaikutus ja suvaitsevaan toimintakulttuuriin pyrkiminen tukevat tässä. Aikuisen malli on ratkaisevan tärkeä.

VASTUU: huoltajat, varhaiskasvatus

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma: yksikkökohtainen sekä kaupungin varhaiskasvatustilain yhteinen suunnitelma, lapset ja vanhemmat mukana

Toteutumisen seuranta Kiusaamisen ehkäisyn toimintatapojen toteutumista seurataan säännöllisesti puolivuositain ryhmätasolla ja/tai aina kun ryhmässä tapahtuu muutoksia ja vuosittain suuremmalla yksikkötasolla. Lapsilta voi kysyä heidän kokemuksiaan sosiaalisista tilanteista esim. TunneHetkellä puolivuositain.

PUUTTUMINEN

Kiusaamisen/ristiriitatilanteen havaitseminen ja siihen puuttumisen pohjana on havainto ja epäily tai lapsen tai huoltajan huoli ja siihen reagoidaan aina.

Lapsia rohkaistaan kertomaan tilanteista, joissa he kokevat tullessa huonosti kohdelluksi. Koska lapset tarvitsevat tukea vuorovaikutustilanteiden harjoitteluun eikä heillä ole kykyä määrittää mikä on kiusaamista ja mikä ei, pyritään välttämään mieltä vaivaavista asioista kertomisen liittämistä kantelemiseen. Kiusaamisen puheeksi ottaminen kuuluu kaikille, niin lapsille, heidän huoltajilleen kuin työntekijöille. Jokainen varhaiskasvatushenkilöstön jäsen reagoi heti kun lasta vaivaava tilanne tulee ilmi, ja asia selvitetään. Kiusaamis- ja ristiriitatilanteissa on huoltajien ja varhaiskasvatuksen välisen tiedonkulun hyvä olla mahdollisimman nopeaa. Varhaiskasvatuksen vanhempainilloissa ja Vasukeskusteluissa avataan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen ja niihin liittyvän tiedonkulun merkitystä. Vasukaavakkeeseen kannattaa laatia erillinen kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyvä kohta ja perheen Vasukeskustelussa sovitaan tiedonkulun käytänteistä ko. perhettä koskien.

VASTUU:

huoltajilla on vastuu kertoa huoli, mikäli epäilee lapsen tulleen kohdelluksi huonosti tai kohtelevan toista lasta huonosti sekä tiedonkulusta omalta puoleltaan

-varhaiskasvatushenkilöstö ottaa vastuun asian selvittämisen käynnistämisestä, tiedonkulusta, tilanteeseen puuttumisesta sekä jatkotoimista

-varhaiskasvatusyksikön johtajan tuki, mikäli kyse kiusaamisesta

Huoltajien rooli: jos epäilet, että lapsesi kokee tullessa kohdelluksi huonosti toisen lapsen taholta, kannusta häntä kertomaan asiasta. Ota aina epäilyksesi herättyä mahdollisimman pian yhteyttä lapsesi ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön jäseneseen, myös mikäli epäilet lapsesi kohdelleen huonosti toista lasta (ilmaise myös lapselle jämäkästi, ettet hyväksy kiusaamista). Varhaiskasvatushenkilöstön edustaja ottaa vastuun tilanteen selvittämisestä. Huoltajan vastuulla on omalta osaltaan tukea ja edistää lapsen turvallista kasvua.

Vastuu asian selvittämisen käynnistämisestä: toiminnan käynnistää se kasvatusvastuullinen varhaiskasvatushenkilöstön jäsen, jonka tietoon asia tulee.

Tiedonkulku: toiminnan käynnistäjänä toiminut aikuinen huolehtii tiedonkulusta lapsen huoltajien ja varhaiskasvatusyksikön välillä ja kertoo miten asiassa edetään, ellei asiaan erikseen sovita eri hoitajaa.

Tilanteen kartoitus

Tilanne rauhoitetaan, selvitetään mitä on tapahtunut ja keitä on osallisena, keskustellen eri osapuolten kanssa erikseen. Otetaan selville, mitä asia koskee – eri osapuolilla voi olla eri näkemys tapahtumista siitä mitä asia koskee. Aikuisen pitää saada riittävästi tietoa tapahtumista ja varmuus tapahtumien todellisesta kulusta ja taustasta varmistuakseen ettei kyse ole väärinkäsityksestä.

Osallisten lasten rooli

Lapset voivat miettiä ratkaisumalleja tilanteen salliessa, aikuisella pitää kuitenkin olla tilanne hallinnassa koko ajan. Tilanteen selvittelyssä voi menetelmänä käyttää esim. sovittelumattoa, jossa kumpikin osapuoli voi kertoa rauhassa näkemyksensä puheenvuoromaskotin suoman puhumisrauhan avulla.

Tilanteeseen puuttuminen

Oman ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö pohtii yhdessä tilannetta ja siihen puuttumista, keitä työntekijöitä tilanne vaatii mukaan selvittämiseen ja mihin rooliin. Mikäli tilanne on selkeästi kiusaamista, varhaiskasvatusyksikön johtajalle kerrotaan tilanteesta ja kirjataan suunnitelma kiusaamistilanteen käsittelystä tehtävänjakoineen ylös. Jokainen ryhmän jäsen pitää silmällä ja ohjaa tilannetta tarpeen vaatiessa. Aikuinen voi toimia myös esimerkkinä, mennä leikki-tilanteeseen mukaan ja auttaa lasta mukaan leikkiin jos kyseessä on esim. ryhmän ulkopuolelle jättäminen. Pienimmille lapsille aikuisen vakava suhtautuminen tilanteisiin kertoo siitä, ettei lapsen toiminta ole ollut hyväksyttävää, ja se saattaa riittää puuttumiseksi.

Mahdollinen palaveri

Mikäli tilanne on jatkunut pidempään ennen ilmi tuloa tai toistuu ensimmäisen puuttumisen jälkeen, kutsutaan koolle kiusatun ja kiusaajan huoltajat. Palaverista tehdään muistio (kirjaava henkilö sovitaan varhaiskasvatusyksikössä etukäteen).

Mahdolliset yhteistyötahot

Tilanteen ollessa vakava tai jatkuessa kutsutaan palaveriin huoltajien lisäksi esim. konsultoiva erityisopettaja, varhaiskasvatusyksikön johtaja, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen perheohjaaja. Jatkuvan kiusaamisen katkaisemiseksi voidaan tarvittaessa tehdä yhteistyötä myös neuvolan, sosiaalityöntekijän ja psykologin kanssa.

JÄLKIHOITO

Kiusaamistapauksessa huolehditaan tilanteen jälkihoidosta eri osapuolten kohdalla.

VASTUU: Varhaiskasvatushenkilöstö ja/tai palaverissa sovittu taho

Kiusatun tueksi laaditaan jatkosuunnitelma

Kiusatulle laaditaan suunnitelma, jossa mietitään keinoja minäkuvan ja itsetunnon eheytymiseksi ja luottamuksen korjaantumiseksi. Jälkihoidossa on tärkeää antaa lapselle nähdä ja kuulla tulehden kokemus, nostaa esiin kiusatun vahvuuksia ja luoda toivoa. Suunnitelmaan sisällytetään tarvittaessa myös työntekijät (esim. perhetyöntekijä, psykologi, erityislastentarhanopettaja) ja työmuodot joita hänen tuekseen tarvitaan huoltajien ja ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön lisäksi. Suunnitelman toteutumisen tarkistamisen ajankohdat kirjataan suunnitelmaan ylös. Tarvittaessa kutsutaan koolle uusi palaveri.

Kiusaajan tueksi laaditaan jatkosuunnitelma

Kiusaajalle laaditaan suunnitelma, josta käy ilmi, miten häntä tuetaan ja ohjataan löytämään myönteisiä ratkaisuja vuorovaikutukseen ja ongelmien selvittämiseen ristiriitatilanteessa. Tärkeää on vahvistaa positiivista toimintaa. Suunnitelmaan sisällytetään tarvittaessa myös työntekijät (esim. perhetyöntekijä, psykologi, erityislastentarhanopettaja) ja työmuodot joita hänen tuekseen tarvitaan huoltajien ja ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön tuen lisäksi. Suunnitelman toteutumisen tarkistamisen ajankohdat kirjataan suunnitelmaan ylös. Tarvittaessa kutsutaan koolle uusi palaveri.

Tuki huoltajille

Kiusaamistilanteessa usein myös lasten huoltajat tarvitsevat tukea. Tällaista tukea voi tarjota esim. perheohjaaja. Tuen tarve selvitetään palaverissa ja suunnitelma tuesta kirjataan ylös.

SEURANTA

- VASTUU:
- alussa sovittu varhaiskasvatushenkilöstön jäsen
  - seurannan toteutumista valvoo varhaiskasvatuyksikön johtaja

Kiusaamistilanteen selvittyä palaverissa sovitaan ja kirjataan suunnitelma seurannasta ja sen ajankohdasta. Seurantapalavereita on hyvä pitää kaksi; yksi noin kuukauden kuluessa viimeisestä palaverista ja yksi noin puolen vuoden kuluttua. Seurantapalaverin koollekutsuja sovitaan edellisessä palaverissa. Seurannassa on tärkeää kysyä lapsilta ja huoltajilta, onko kiusaaminen päättynyt ja mitä he ajattelevat tilanteesta. Seurantapalavereilla taataan, että kiusaaminen on saatu varmasti asettumaan ja kiusaamistapaus on saatu päätökseen kaikkien osapuolten kannalta.